

مقدمه مؤلفان

دوست من سلام

بهت تبریک می‌گیم اگه کتاب بانک نهایی فلسفه خیلی سبز رو برای به تمرین کامل انتخاب کردی یا الان داری انتخابش می‌کنی! امتحان‌های نهایی از امسال در مسیر تحصیلی دانش‌آموزا به شدت مهم و تأثیرگذار شدن. این شد که ما تصمیم گرفتیم برای آسون‌تر شدن این مسیر، کتابی تألیف کنیم که از همه لحاظ کمک‌کننده و مفید باشه.

در قسمت درس‌نامه سعی کردیم هم کل محتوای دروس رو پوشش بدیم و نکته‌ای از قلم نیفته و هم سعی کردیم نکات مهم رو با تأکید بیشتر بیان کنیم. به خاطر همین شما با به درس‌نامه حرفه‌ای، خلاصه و جامع طرفین که همه‌جوره خیالتونو راحت می‌کنه. مطالب ستاره‌دار درس‌نامه‌ها نکاتی هستن که لاقلاً به بار در امتحان‌های نهایی اومدن و این یعنی خیلی مهمن! چون اگه به سؤال در امتحان‌های نهایی بیاد، احتمال تکرارش خیلی زیاده!

در بخش سؤالات سعی شده از همه جای درس سؤال طرح بشه و جایی نباشه که امکان سؤال ازش بوده باشه و شما بهش برنخورین. از طرفی امتحان‌های نهایی چند سال اخیر به صورت کامل و مرتب در قسمت سؤالات گذاشته شدن و شما با حل سؤالات هر درس عملاً همه امتحان‌های گذشته رو هم حل می‌کنین! به عنوان به توصیه بهتون بگم که سؤالاتی رسمی امتحان نهایی رو حتماً مثل اسم و فامیلی‌تون بلد باشین که خیلی می‌تونه برای کسب نمره عالی مؤثر باشه. تعداد سؤالات دروس طوری انتخاب شده که نه به حدی زیاد باشه که شما نرسین همه‌ش رو حل کنین و نه به قدری کم باشه که حس کنین خوب تمرین نکردین. لطفاً وقتی مشغول حل سؤالات هستین، به چشم به تمرین خیلی مفید برای کنکور هم بهشون نگاه کنین. سؤالات تشریحی باعث تسلط عمیق و دقیق روی متن کتاب می‌شن که برگ برنده‌ای برای دانش‌آموزای کنکوری محسوب می‌شه.

راستی برای این که هر وقت حس کردین وقت کمه و مطلب زیاد، بخش **دوپینگ شب امتحان** رو آخر هر درس‌نامه براتون گذاشتیم. دوپینگ تو دنیای ورزشی باعث می‌شه آدم از چیزی که هست بهتر عمل کنه. دوپینگ شب امتحان هم قراره همین کارو کنه و مطالب بسیار مهمی که در امتحانات نهایی اومدن رو به بار دیگه به شما یادآوری کنه تا خیالتون راحت شه وقت کمی ازتون گرفته شده و از طرفی همه نکات مهم هم به چشمتون خورده.

مطمئنیم این کتاب به موفقیت شما کمک می‌کنه

و باهاش به نتیجه عالی می‌گیرین!

با آرزوی بهترین‌ها

محمدجواد سدهی - سید علی سیدان

فهرست مطالب

درسنامه پاسخ	سؤال	
		درس اول
۴۳	۵	هستی و چیستی
		درس دوم
۴۵	۸	جهان ممکنات
		درس سوم
۴۸	۱۱	جهان علی و معلولی
		درس چهارم
۵۱	۱۴	کدام تصویر از جهان؟
		درس پنجم
۵۳	۱۷	خدا در فلسفه - قسمت اول
		درس ششم
۵۶	۲۱	خدا در فلسفه - قسمت دوم
		درس هفتم
۵۹	۲۴	عقل در فلسفه - قسمت اول
		درس هشتم
۶۲	۲۷	عقل در فلسفه - قسمت دوم
		درس نهم
۶۵	۳۰	آغاز فلسفه در جهان اسلام
		درس دهم
۶۸	۳۳	دوره میانی
		درس یازدهم
۷۱	۳۶	دوران متأخر
		درس دوازدهم
۷۴	۳۹	حکمت معاصر
		ضمیمه: امتحانات نهایی
۸۵	۷۸	■ امتحان نهایی خرداد ۱۴۰۰
۸۵	۷۹	■ امتحان نهایی شهریور ۱۴۰۰
۸۶	۸۰	■ امتحان نهایی خرداد ۱۴۰۱
۸۷	۸۲	■ امتحان نهایی شهریور ۱۴۰۱
۸۸	۸۳	■ امتحان نهایی دی ۱۴۰۱

دیوید هیوم

جهان‌علی و معلولی

درس ۳

صحیح/غلط

تعیین کنید کدام عبارت صحیح و کدام یک غلط می‌باشد.

- ۱۴۰- از نظر فیلسوفان مسلمان، انسان به طور مادرزادی با اصل علیت آشنا است.
- ۱۴۱- رابطه علیت، رابطه‌ای وجودی است، مانند رابطه‌ای که میان دو دوست وجود دارد.
- ۱۴۲- اصل امتناع اجتماع نقیضین نشان می‌دهد که پدیده‌ها خودبه‌خود به وجود نمی‌آیند.
- ۱۴۳- دیوید هیوم اصل علیت را یک اصل تجربی می‌داند.
- ۱۴۴- از نظر دکارت هر انسانی با درکی از علیت متولد می‌شود و درک این رابطه به تجربه و آموزش نیاز ندارد.
- ۱۴۵- رابطه علیت همانند رابطه نظم یا دوستی نیست، بلکه رابطه‌ای وجودی است.
- ۱۴۶- براساس نظر برخی از فلاسفه غرب، علیت رابطه‌ای جعلی و قراردادی میان حوادث جهان است.
- ۱۴۷- انسان از همان ابتدای ظهور بر کره زمین برای درک اصل علیت تلاش کرده است.
- ۱۴۸- تا علتی نباشد، معلول هم به وجود نخواهد آمد.
- ۱۴۹- کلمه چرا بازتاب رابطه علیت است.
- ۱۵۰- علیت با سایر روابط شباهتی ندارد.
- ۱۵۱- علیت رابطه‌ای وجودی است؛ یعنی وجود یک چیز ضرورتاً وابسته به وجود دیگری است.
- ۱۵۲- مبحث منشأ درک علیت به دنبال پاسخ این سؤال است که انسان چگونه متوجه رابطه علیت شده و آن را پذیرفته است.
- ۱۵۳- حوادث گاهاً خودبه‌خود رخ می‌دهند و دارای علل و عواملی هستند که می‌توان آن علل را پیدا کرد.
- ۱۵۴- از نظر فلاسفه مسلمان اصل علیت یک قاعده فطری است و به صورت تجربی به دست نمی‌آید.
- ۱۵۵- اصل سنخیت پشتوانه عقلی نظم دقیق جهان است.
- ۱۵۶- لازمه اصل علیت، ارتباط و پیوستگی میان هر شیء و منشأ آن است.
- ۱۵۷- دکارت معتقد بود یافتن مصادق‌های علت و معلول نیازی به تجربه ندارد.
- ۱۵۸- اصل سنخیت این است که انسان از هر چیزی انتظار آثار متناسب با آن را دارد.
- ۱۵۹- اصل وجوب بخشی علت به معلول، جهان را تابع رابطه‌ای ضروری نشان می‌دهد.

جای خالی

- ۱۶۰- رابطه وجودی که در آن یک طرف به طرف دیگر، وجود می‌دهد، رابطه است.
- ۱۶۱- به نظر فیلسوفان مسلمان همین که ذهن انسان شکل گرفت و متوجه اصل امتناع اجتماع شد، درمی‌یابد که پدیده‌ها خودبه‌خود به وجود نمی‌آیند.
- ۱۶۲- از نظر دکارت، اصل علیت جزء مفاهیم اولیه و بدیهی است که انسان آن را به طور درک می‌کند.
- ۱۶۳- رابطه علیت مانند رابطه دوستی نیست، بلکه رابطه‌ای است.
- ۱۶۴- حالت یک معلول را که ذاتاً است، می‌توان به دو کفه ترازو تشبیه کرد که در حالت تساوی هستند.
- ۱۶۵- دیوید هیوم که اساساً تجربه‌گراست، امکان معرفت از طریق و بدون را رد می‌کند.

- ۱۶۶- علت، چیزی است که به چیزی دیگر می‌دهد و چیزی است که وجودش را از چیزی دیگر می‌گیرد.
 ۱۶۷- بازتابی از درک رابطه علیت در انسان است.
 ۱۶۸- از نظر فلاسفه مسلمان، اصل علیت یک قاعده است و از تجربه به دست نمی‌آید.
 ۱۶۹- عبارت «دیده‌ای اسبی که کره‌خر دهد»، نشان‌دهنده اصل است.
 ۱۷۰- کسی که در یک کار خاص وارد شده و برای آن برنامه‌ریزی کرده متوجه اصل بوده است.
 ۱۷۱- انکار اصل باعث می‌شود قطعیت و حتمیت نظام عالم از بین برود.

دوگزینه‌ای

- ۱۷۲- از نظر دکارت، درک رابطه علیت توسط انسان به صورت
 ۱ حسی و تجربی
 ۲ فطری است. (دی ۱۴۰۰)
- ۱۷۳- از طریق اصل
 ۱ سنخیت
 ۲ ضرورت علت و معلول است که می‌توان برای نظم دقیق جهان پشتوانه عقلی قائل شد. (شهریور ۱۴۰۰)
- ۱۷۴- از نظر فلاسفه مسلمان، کشف علل امور طبیعی از طریق
 ۱ حس و تجربه
 ۲ عقل صورت می‌گیرد. (خرداد ۱۴۰۰)
- ۱۷۵- ارتباط و پیوستگی میان اشیای جهان، نتیجه اصل
 ۱ سنخیت علت و معلولی
 ۲ علیت است. (دی ۹۹ خارج)
- ۱۷۶- نظم و قانونمندی در جهان، نتیجه اصل
 ۱ وجوب
 ۲ سنخیت علی و معلولی است. (دی ۹۹ خارج)
- ۱۷۷- اصل سنخیت،
 ۱ توسط همه فلاسفه
 ۲ اغلب فلاسفه یک اصل عقلی محسوب می‌شود.
- ۱۷۸- باغبان براساس اصل
 ۱ سنخیت
 ۲ وجوب بذر می‌کارد و آن را آبیاری می‌کند.
- ۱۷۹- با پذیرش اصل علیت در مواجهه با هر پدیده در پی
 ۱ کشف آثار آن
 ۲ عامل پیدایش آن برمی‌آییم.
- ۱۸۰- آن‌چه به معلول، ضرورت وجود می‌دهد
 ۱ علت
 ۲ علیت است.
- ۱۸۱- کدام نظر فلاسفه مسلمان درباره اصل علیت است؟
 ۱ انسان به طور مادرزادی با این قاعده آشنا بوده.
 ۲ دانشمندان علوم طبیعی به علت پذیرش علیت، دست به تجربه می‌زنند.
- ۱۸۲- با قبول این‌که هر حادثه علتی دارد:
 ۱ در مواجهه با هر پدیده در پی کشف منشأ آن برمی‌آییم.
 ۲ در مواجهه با هر پدیده در پی کشف معلول‌های آن برمی‌آییم.
- ۱۸۳- گندم از گندم بروید، جو ز جو، اشاره به کدام اصل فلسفی دارد؟
 ۱ سنخیت علت و معلول
 ۲ وجوب علی و معلولی

کشف ارتباط

هر یک از عبارات زیر، مربوط به دیدگاه کدام فیلسوف/ فیلسوفان است؟

- ۱۸۴- علیت حاصل توالی پدیده‌هاست. الف) دکارت
- ۱۸۵- اصل علیت یک اصل فطری است. ب) فلاسفه مسلمان
- ۱۸۶- کشف علل امور طبیعی از طریق حس و تجربه است. پ) دیوید هیوم
- ت) تجربه‌گرایان

پاسخ کوتاه

به سوالات زیر پاسخ کوتاه دهید.

(خرداد ۱۴۰۱)

۱۸۷- تعیین کنید هر یک از عبارات زیر مربوط به کدام فیلسوف است.

① تداعی علیت چیزی جز یک حالت روانی ناشی از توالی پدیده‌ها نیست.

② اصل علیت جزء اصول اولیه‌ای است که درک انسان از آن فطری است.

(خرداد ۱۴۰۰ خارج)

۱۸۸- از نظر دکارت اصل علیت، چگونه مفهومی است؟ و چه طور درک می‌شود؟

(خرداد ۱۴۰۰ خارج)

۱۸۹- هر یک از عبارات‌های زیر، دیدگاه کدام فیلسوفان در مورد بحث علیت است؟

① امر روانی ناشی از توالی پدیده‌هاست.

② قاعده عقلی است و با توجه به اصل امتناع اجتماع نقیضین دریافت می‌شود.

(خرداد ۱۴۰۰ خارج)

۱۹۰- وجوب علی معلولی را در یک سطر تعریف کنید.

(خرداد ۱۴۰۰ خارج)

۱۹۱- به نظر هیوم علیت در اثر چه پدیده‌ای در ذهن ایجاد می‌شود و این اتفاق را چه می‌نامد؟

(خرداد ۹۹ خارج)

۱۹۲- نتیجه اصل سنخیت چیست؟

(خرداد ۹۹ خارج - دی ۹۸)

۱۹۳- نتیجه اصل علیت چیست؟

(خرداد ۹۸)

۱۹۴- از اصل ضرورت علی و معلولی چه نتیجه‌ای گرفته می‌شود؟

(دی ۹۹ - دی ۹۸ - شهریور ۹۹)

۱۹۵- نتیجه و لازمه اصل سنخیت میان علت و معلول چیست؟

(شهریور ۹۹)

۱۹۶- نتیجه اصل وجوب علی و معلولی چیست؟

۱۹۷- تداعی علیت از نظر هیوم چیست؟

۱۹۸- با شکل‌گیری ذهن، انسان متوجه چه چیزی می‌شود؟

۱۹۹- علیت چه نوع رابطه‌ای است و چه فروعی دارد؟

۲۰۰- مبحث منشأ درک علیت به دنبال پاسخ به چه مسئله‌ای است؟

پاسخ کامل

به سوالات زیر، پاسخ کامل دهید.

(خرداد ۱۴۰۱ - دی ۱۴۰۰)

۲۰۱- تفاوت علیت با سایر روابط میان موجودات چیست؟ با ذکر یک مثال توضیح دهید.

(شهریور ۱۴۰۰ - شهریور ۹۹)

۲۰۲- رابطه علیت را تعریف نموده و تفاوت آن را با سایر روابط با ذکر مثال شرح دهید.

(خرداد ۱۴۰۰ - خرداد ۹۹)

۲۰۳- نظر دیوید هیوم را درباره منشأ اعتقاد انسان به علیت توضیح دهید. (با مثال)

(دی ۹۹ - خرداد ۹۹ - دی ۹۸)

۲۰۴- از نظر فیلسوفان مسلمان چرا پدیده‌ها نمی‌توانند خودبه‌خود به وجود بیایند؟

(شهریور ۹۹)

۲۰۵- نظر فلاسفه مسلمان را درباره نحوه درک اصل علیت بنویسید.

(شهریور ۹۹ - خرداد ۹۹)

۲۰۶- سنخیت علت و معلول را با ذکر مثال تعریف کنید.

(دی ۹۹ خارج)

۲۰۷- نظر تجربه‌گرایان درباره منشأ پذیرش اصل علیت چیست؟ با ذکر مثال توضیح دهید.

۲۰۸- انسان از ابتدای ظهور خود در زمین، به چه فعالیتی مشغول بوده است؟

۲۰۹- از نظر دکارت چرا درک علیت به تجربه یا آموزش نیازی ندارد؟

۲۱۰- از نظر هیوم کارکرد حس چیست؟

۲۱۱- نظر فلاسفه مسلمان درباره علیت چه اشتراک و چه تفاوتی با دکارت دارد؟

۲۱۲- نظر دکارت درباره منشأ درک و پذیرش اصل علیت در انسان را توضیح دهید.

۲۱۳- وجوب علی و معلولی را شرح دهید.

۲۱۴- توضیح دهید انکار هر یک از اصول سه‌گانه علیت و لوازم آن، چه پیامدهایی را در پی دارد.

۲۱۵- توضیح دهید این‌که آتش می‌سوزاند، مربوط به کدام‌یک از لوازم علیت است و باور انسان‌ها به این مسئله چگونه است و آیا همه فلاسفه در آن

متفق‌القول هستند یا نه؟

۱۳۷. برای برخی مفاهیم نمی‌توان رابطه‌ای با برخی مفاهیم ایجاد کرد. به عبارت دیگر مثلاً محال است که عدد هشت فرد باشد، زیرا عدد هشت ذاتاً زوج است و برقراری یک ارتباط میان زوج و مفهومی متضاد آن، ممتنع و غیرممکن است.

۱۳۸. یعنی از آن جایی که در رابطه امتناعی برقراری ارتباط میان موضوع و محمول عقلاً محال است، عقل هم نمی‌تواند چنین رابطه‌ای را بپذیرد و از قبول آن ابا دارد و سر باز می‌زند.

۱۳۹. از آن جایی که در قضیه ایجابی، رابطه میان موضوع و محمول ضروری است و حتماً برقرار است، عقل نمی‌تواند خلاف این مسئله را بپذیرد.

درس

۳

جهان علی و معلولی

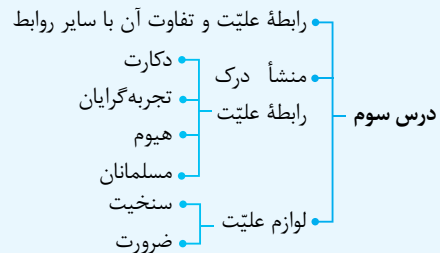
مشاوره

سلام دوست من!

درس جهان علی و معلولی بسیار حائز اهمیت است. هم پند نکته مفقی داره درباره دیدگاه‌ها نسبت به علیت و هم پند مفهوم بسیار مهم داره که باید خوب متوجه بشین. متمماً و هتمناً تفاوت علیت با سایر روابط رو بلد باشید و از دیدگاه‌های مختلف درباره منشأ درک علیت غافل نشید.

بارم این درس در نوبت اول ۳/۵ نمره و در نوبت دوم ۷/۵ نمره است.

درخت‌واره درس

رابطه علیت

انسان از همان ابتدای ظهور خود بر کره زمین به دنبال علت‌یابی بوده و برای یافتن علل پدیده‌ها تلاش کرده.

علت، چیزی است که به چیزی دیگر وجود می‌دهد و تا علت نباشد، آن چیز به وجود نمی‌آید.

معلول وجودش را از چیزی دیگر که همان علت است می‌گیرد؛ یعنی در وجود خود نیازمند دیگری است.

علیت، رابطه وجودبخشی میان علت و معلول است.

- رابطه‌ای وجودی است.
- «چرا» بازتابی از درک علیت است.
- مانند رابطه دوستی نیست که ابتدا وجود دو طرف فرض گردد.
- اگر علت باشد، معلول حتماً خواهد بود و اگر نباشد معلول نخواهد بود.

چند نکته

- در تمامی روابط غیر از علیت ابتدا وجود طرفین رابطه فرض می‌شود و بعد رابطه برقرار می‌شود.

☆ روابط غیر از علیت = روابط بعد از وجود طرفین

☆ علیت رابطه‌ای وجودی است که یک طرف (علت) به طرف دیگر (معلول) وجود می‌دهد.

منشأ درک علیت در نظر فیلسوفان مختلف

دکارت

تجربه‌گرایان

دیوید هیوم

فلاسفه مسلمان

● دانشمندان به علت پذیرش اصل علیت دست به تجربه می‌زنند.

☆ همین که ذهن انسان شکل گرفت، متوجه می‌شود که وجود یک چیز با عدم آن جمع نمی‌شود. نمی‌شود یک چیز هم باشد و هم نباشد. براساس این اصل، انسان درمی‌یابد که پدیده‌ها خودبه‌خود به وجود نمی‌آیند، زیرا این به این معنا است که چیزی که نیست، قبلاً باشد تا خود را به وجود بیاورد که این اتفاق محال است. (اصل امتناع اجتماع نقیضین)

☆ از نظر فلاسفه مسلمان پس از شکل‌گیری ذهن و درک اصل امتناع اجتماع نقیضین است که انسان می‌فهمد حوادث خودبه‌خود رخ نمی‌دهند و دارای علی هستند.

لزوم علیت

سنخیت

● هر علتی، معلول خاص خود را پدید می‌آورد.

مثال آتش می‌سوزاند. - آفتاب روشنایی دارد. - غذا سیر می‌کند.

● همه انسان‌ها با عقل خود این اصل را قبول دارند.

● فیلسوفان به‌جز فیلسوفان تجربه‌گرا، این اصل را مانند علیت، عقلی می‌دانند.

انسان از هر چیز انتظار آثار متناسب با آن را دارد، به همین سبب می‌کوشد ویژگی‌های آن را بشناسد.

پشتوانه عقلی نظم جهان است.

تکیه‌گاه دانشمندان برای پیگیری تحقیقات خود است.

نتایج و سنخیت و لزوم آن

● تمام انسان‌ها حتی منکران سنخیت در عمل آن را به کار می‌برند.

سنخیت در ضرب‌المثل‌ها: گندم از گندم برآید، جو ز جو - دیده‌ای آسی که کره‌خر دهد؟ - هر که باد بکارد، طوفان درو می‌کند.

پاسخ سوالات درس ۳

۱۴۰. غلط - فلاسفه مسلمان معتقدند این گونه نیست که انسان به طور مادرزادی در همان بدو تولد با این قاعده آشنا بوده باشد. این نظر مربوط به دکارت است.
۱۴۱. غلط - رابطه علیت همانند رابطه دوستی نیست که در آن ابتدا وجود دو طرف فرض می‌شود و سپس میان آن‌ها دوستی برقرار می‌گردد.
۱۴۲. صحیح
۱۴۳. غلط - هیوم می‌گوید رابطه ضروری میان علت و معلول (اصل علیت) یک موضوع حسی نیست.
۱۴۴. صحیح
۱۴۵. صحیح
۱۴۶. صحیح
۱۴۷. غلط - برای یافتن علل پدیده‌ها تلاش کرده است.
۱۴۸. صحیح
۱۴۹. غلط - کلمه چرا بازتابی از درک رابطه علیت است.
۱۵۰. غلط - همین که دو طرف دارد شباهت آن با سایر روابط است.
۱۵۱. صحیح
۱۵۲. صحیح
۱۵۳. غلط - حوادث هیچ‌گاه خودبه‌خود رخ نمی‌دهند.
۱۵۴. غلط - علیت از نظر فیلسوفان مسلمان یک قاعده عقلی است.
۱۵۵. صحیح
۱۵۶. صحیح
۱۵۷. غلط - معتقد بود یافتن مصادیق نیازمند تجربه است.
۱۵۸. غلط - از نتایج اصل سنخیت این است که انسان از هر چیز انتظار آثار متناسب با آن را دارد نه خود آن اصل.
۱۵۹. صحیح
۱۶۰. علیت
۱۶۱. نقیضین
۱۶۲. فطری
۱۶۳. وجودی - توضیح: علیت، رابطه‌ای وجودی است.
۱۶۴. ممکن‌الوجود
۱۶۵. عقل - تجربه - توضیح: هیوم امکان معرفت از طریق عقل به تنهایی و بدون کمک تجربه را رد می‌کند.
۱۶۶. وجود - معلول - توضیح: علت به چیزی دیگر وجود می‌دهد و معلول از چیز دیگری وجود می‌گیرد.
۱۶۷. کلمه چرا - توضیح: کلمه چرا بازتابی از درک رابطه علیت است.
۱۶۸. عقلی - توضیح: فلاسفه مسلمان، اصل علیت را اصلی عقلی می‌دانند.
۱۶۹. سنخیت میان علت و معلول
۱۷۰. سنخیت میان علت و معلول
۱۷۱. وجوب علی و معلولی یا ضرورت علت و معلول
۱۷۲. گزینه «۲» دکارت درک علیت را فطری می‌داند.
۱۷۳. گزینه «۱» اصل سنخیت، پشتوانه نظم جهان است.
۱۷۴. گزینه «۱» در نظر مسلمانان، کشف علل امور طبیعی با کمک حس و تجربه صورت می‌گیرد.
۱۷۵. گزینه «۲»

وجوب علی و معلولی

- ☆ اگر موجودات اکنون موجود هستند، به این خاطر است که علتی، آن‌ها را از حالت امکانی خارج کرده و وجود را برایشان ضروری نموده.
- آن چه به معلول ضرورت وجود می‌دهد، علت است.
- به طور خلاصه‌تر اصل وجوب علی و معلولی این است که اگر علت چیزی فراهم شود، وجودش ضروری می‌شود.
- ☆ معلول با قطع نظر از علت، حالت امکانی دارد؛ یعنی ذات آن نسبت به وجود یا عدم مساوی است.
- ☆ با آمدن علت، وجود معلول ضرورت می‌یابد. این رابطه ضرورت‌بخشی را وجوب علی و معلولی می‌گویند.

اصل	لازمه و نتیجه اصل
علیت	پیوستگی میان هر شیء و منشأ آن
وجوب علی و معلولی	تخلف‌ناپذیری و حتمیت در نظام هستی
سنخیت میان علت و معلول	نظم و قانون‌مندی میان دسته‌های مختلف پدیده‌ها

دوبینگ شب امتحان

- ☆ علیت رابطه وجودبخشی میان علت و معلول است.
- ☆ اگر علت باشد معلول حتماً خواهد بود و اگر نباشد معلول نخواهد بود.
- ☆ نظرات فلاسفه درباره علیت را حتماً از درس‌نامه بخوانید.
- ☆ سنخیت علت و معلول یعنی هر علتی معلول خاص خود را پدید می‌آورد.
- ☆ معلول با قطع نظر از علت حالت امکانی دارند؛ یعنی ذات آن نسبت به وجود یا عدم مساوی است.

به کار بستیم

- ۱- دیدگاه‌های زیر نظر کدام یک از فلاسفه است؟
- علیت حاصل توالی پدیده‌هاست - درک انسان از علیت فطری است
- ✓ پاسخ: اکثر تجربه‌گرایان - دکارت
- چون انسان از جهت ذاتی ممکن است نیاز به علت دارد.
- ✓ پاسخ: فلاسفه مسلمان
- اصل علیت یک اصل تجربی است.
- ✓ پاسخ: اکثر تجربه‌گرایان
- اصل علیت یک اصل کاملاً عقلی است.
- ✓ پاسخ: فلاسفه مسلمان و دکارت
- ۲- شعر زیر کدام اصل را تأیید می‌کند؟ شرح دهید؟
- چو بد کردی مشو غافل ز آفات
که واجب شد طبیعت را مکافات
- ✓ پاسخ: ناظر بر اصل سنخیت علت و معلول است.

۲۰۳. به نظر دیوید هیوم، تنها راه شناخت واقعیات، حس و تجربه است، اما اصل علیت و رابطه ضروری میان علت و معلول را نمی‌توان از حس و تجربه به دست آورد. از نظر او اعتقاد به علیت در نزد انسان ناشی از عادت ذهنی است که یک امر روانی بر اثر توالی و پشت سر هم آمدن پدیده‌هاست. (اگر سؤال از شما مثال خواست باید این رو بگید: مثلاً با تکرار مشاهده خورشید و روشن شدن زمین، در ذهن ما چنین تداعی می‌شود که خورشید، علت روشن شدن زمین است و این تداعی چیزی جز یک امر روانی ناشی از توالی پدیده‌ها نیست.)

۲۰۴. زیرا این که چیزی خودش به خود وجود بدهد، به این معناست که چیزی که نیست قبلاً باشد تا بتواند خودش را به وجود بیاورد و این همان اجتماع نقیضین است که محال بودن آن بدیهی است.

۲۰۵. به نظر آن‌ها اصل علیت یک رابطه عقلی است و از تجربه به دست نمی‌آید، زیرا هر داده تجربی خود مبتنی بر این قاعده است. آن‌ها می‌گویند همین که ذهن انسان متوجه اصل امتناع اجتماع نقیضین شد، درمی‌یابد که پدیده‌ها خودبه‌خود به وجود نمی‌آیند.

۲۰۶. انسان علاوه بر این که درک می‌کند هر حادثه علتی دارد، درک می‌کند که هر معلولی از هر علتی پدید نمی‌آید، بلکه هر معلولی از علتی خاص صادر می‌شود؛ مثلاً برای باسواد شدن باید درس خواند (یا هر مثال درست دیگر).

۲۰۷. تجربه‌گرایان معتقدند انسان از طریق حس، توالی پدیده‌ها را مشاهده می‌کند و رابطه ضروری میان علت و معلول را درمی‌یابد و از این طریق رابطه علیت را درک می‌کند و بنا می‌نهد.

۲۰۸. به دنبال علت‌یابی بوده و برای یافتن علل پدیده‌ها تلاش کرده است.

۲۰۹. زیرا پذیرش و قبول این رابطه مقدمه و پایه هر تجربه و آموزشی است.

۲۱۰. فقط می‌تواند اجسام و رنگ‌ها و شکل‌ها و اموری از این قبیل را به ما نشان بدهد.

۲۱۱. اشتراکشان در این است که هر دو گروه معتقدند علیت با حس به دست نمی‌آید و مصادیقش قابل درک با تجربه و حس است و افتراقشان در این که دکارت علیت را بدیهی و فطری می‌داند اما فلاسفه مسلمان آن را عقلی می‌دانند، به صورتی که از ابتدا در ذهن انسان موجود نیست.

۲۱۲. از میان فیلسوفان اروپایی، دکارت معتقد بود که اصل علیت بدون دخالت تجربه به دست می‌آید و انسان آن را به طور فطری درک می‌کند؛ یعنی هر انسانی با درک از علیت متولد می‌شود. البته یافتن مصادیق‌های علت و معلول نیازمند تجربه و آموزش است.

۲۱۳. معلول با قطع نظر از علت، امکان ذاتی دارد؛ یعنی ذات و ماهیتش نسبت به وجود و عدم مساوی است. با آمدن علت، وجود معلول ضرورت می‌یابد و موجود می‌شود. این رابطه ضرورت‌بخشی علت به معلول را وجوب علی و معلولی می‌گویند.

۲۱۴. انکار اصل علیت باعث می‌شود تا هیچ ارتباط و پیوستگی به لحاظ وجودی میان اشیای عالم قابل تبیین نباشد.

انکار اصل سنخیت باعث می‌شود تا نظم در جهان قابل توضیح نباشد و از هر شیء می‌توان هر اثری را توقع داشت.

انکار اصل ضرورت هم باعث آن است که قطعیت و حتمیت نظام عالم از بین برود و عالم تخلف‌پذیر خواهد شد.

۲۱۵. این که آتش می‌سوزاند و آفتاب روشنایی دارد، مربوط به اصل سنخیت است که همه انسان‌ها به طور طبیعی و با عقل خود این حقیقت را قبول دارند و مطابق همین اصل رفتار می‌کنند.

فیلسوفان هم به‌جز فلاسفه تجربه‌گرا می‌گویند که این اصل مانند خود اصل علیت یک اصل عقلی است.

۱۷۶. گزینه «۲»

۱۷۷. گزینه «۲» تمام فلاسفه به‌جز تجربه‌گرایان

۱۷۸. گزینه «۲» توضیح: چون باغبان می‌داند کاشتن بذر، رویش گیاه را در پی دارد و این اتفاق حتماً رخ می‌دهد، به اصل وجوب علی و معلولی عمل کرده است.

۱۷۹. گزینه «۲»

۱۸۰. گزینه «۱»

۱۸۱. گزینه «۲» طبق تفکرات فلاسفه مسلمان، این چنین نیست که انسان از بدو تولد با علیت آشنا باشد.

۱۸۲. گزینه «۱» با قبول اصل علیت در مواجهه با هر پدیده در پی کشف منشأ و عامل پیدایش آن برمی‌آییم.

۱۸۳. گزینه «۱» این شعر، اشاره به سنخیت میان علت و معلول دارد، چراکه نتیجه کشت گندم نمی‌تواند جو باشد و این تناسب و سنخیت را می‌رساند.

۱۸۴. «ت» تجربه‌گرایان معتقدند که علیت، حاصل توالی پدیده‌هاست.

۱۸۵. «الف» دکارت علیت را یک اصل فطری می‌دانست.

۱۸۶. «ب» فلاسفه مسلمان، دکارت و تجربه‌گرایان در این نظر مشترک هستند اما چون تنها گزینه، مسلمانان هستند، این عبارت مربوط به آن‌ها محسوب می‌شود.

۱۸۷. الف) هیوم

ب) دکارت

۱۸۸. یک مفهوم بدیهی است که به صورت فطری درک می‌شود.

۱۸۹. الف) هیوم

ب) فلاسفه مسلمان

۱۹۰. با آمدن علت وجود معلول ضرورت می‌یابد و موجود می‌شود.

۱۹۱. در اثر توالی پدیده‌ها و آن را تداعی می‌نامد.

۱۹۲. نظم و قانون‌مندی‌های معین میان دسته‌های مختلف پدیده‌ها

۱۹۳. ارتباط و پیوستگی میان هر شیء و آثار آن

۱۹۴. تخلف‌ناپذیری و حتمیت در نظام هستی

۱۹۵. نظم و قانون‌مندی میان پدیده‌ها، نتیجه و لازمه اصل سنخیت است.

۱۹۶. تخلف‌ناپذیری و حتمیت در نظام هستی

۱۹۷. تداعی علیت از نظر هیوم چیزی نیست جز یک حالت روانی ناشی از توالی پدیده‌ها

۱۹۸. همین که ذهن انسان شکل گرفت، متوجه می‌شود که وجود یک چیز با عدم آن جمع نمی‌شود (اصل امتناع اجتماع نقیضین).

۱۹۹. علیت یک رابطه وجودی است و از نتایج آن سنخیت و ضرورت علی و معلولی است.

۲۰۰. انسان چگونه متوجه رابطه علیت شده و آن را پذیرفته است.

۲۰۱. در رابطه علیت یا همان رابطه وجودی، وجود یک چیز ضرورتاً وابسته به وجود دیگری است و اگر علت باشد، معلول آن هم حتماً خواهد بود و اگر علت نباشد، معلول هم نخواهد بود. این رابطه با روابط دیگری که میان موجودات است تفاوت دارد، مثلاً رابطه علیت همانند رابطه دوستی نیست که در آن، ابتدا وجود دو فرد فرض می‌شود و سپس میان آن‌ها دوستی برقرار می‌شود.

۲۰۲. رابطه وجودبخشی میان علت و معلول را رابطه علیت می‌گویند. رابطه‌ای وجودی است که در آن یک طرف (علت) به طرف دیگر (معلول) وجود می‌دهد؛ یعنی یک طرف وابسته به طرف دیگری است. مانند رابطه دوستی نیست که در ابتدا وجود دو طرف فرض شود و سپس میان آن‌ها رابطه دوستی برقرار شود.